

Horn, a „renitens” diplomata - 1962 ⁽¹⁾

„Felhívtuk Horn elvtárs figyelmét, hogy a jövőben több szerénységgel nyúljon az élet megnyilvánulásaihoz, legyenek a jelentések szolidabbak, de jobban bizonyítson és érveljen. Ítéletei ne legyenek elhamarkodottak, túl kategorikusak, törekedjen a megfontolt, leellenőrzött állásfoglalás megtételére. Horn elvtárs hibáit, hosszas töprengés után, tulajdonképpen csak most kezdi felismerni. Szemléletében gyökeres változást tapasztalunk. Ezt bizonyítják decemberben elkészített jelentései.”

Bevezető

Horn Gyula még 29 éves sem volt, amikor 1961. március 1-ével megkapta a szófiai magyar nagykövetségre a III. osztályú, gazdaságpolitikai titkári állását. *Cölöpök* címmel megjelent visszaemlékezésében három főnökéről is anekdotázik, humoros és lekezelő hangnemben. Név szerint nem említi őket, bár ennek nem nehéz ma sem utána járni, hiszen az nemcsak a külügyi munkáról szóló évkönyvekben szerepel, de az *Eleven erő* című kronológiában is. Tény, hogy egyik sem volt hosszú ideig nagyköveti tisztségében. Egyikük, *Cséby Lajos* altábornagy volt, régi munkásmozgalmi ember, 1919-es, „spanyolos”, akit Rákosi lecsukott, de 1956. november 4-e után szilárdan állt a hatalom mögé, így aztán nyilván *Műnnich Ferenc* protezsáltjaként először megkapta a belgrádi nagykövetséget, majd 1962. február 1-én 62 éves korában áthelyezték a kisebb feladatot jelentő szófiai nagykövetségre.

A diplomáciai kolónia Cséby Lajos érkezése előtt is tele volt intrikákkal, harc folyt az első beosztotti posztért, stb. Ezekon Cséby elődje, az 1958 szeptemberében kikerült *Kálló Iván* nagykövet kemény fegyelmezővel igyekezett úrrá lenni, de végül maga is belekeveredett a kicsinyes harcokba, és ez oda vezetett, hogy a Külügyminisztérium Kollégiumának kellett foglalkoznia a kolóniával. 1961 elején a minisztérium nem volt teljesen megelégedve a követség belpolitikai jelentő munkájával sem. Bár *Kálló* 1961. június 9-ei jelentésében igyekezett a helyzet normalizálásáról biztosítani a minisztériumot, erről személyesen sem tudta meggyőzni főnökeit, így végül *Puja Frigyes* - illetékes miniszterhelyettes - kezdeményezésére 1961 végén követtet váltottak Szófiában. Az említett jelentés egyébként már jelezte, hogy megromlott a magyar diplomaták kapcsolata a szófiai szovjet követséggel. Ennek, mint majd látjuk, hamarosan következményei is lettek.

Jött tehát Cséby Lajos. Fiatalok kerültek a keze alá, köztük helyettese, *Boros Róbert* és a párttitkár, aki történetesen *Horn Gyula* volt. Horn megelégedik visszaemlékezésében, hogy egészen 1963 végi távozásáig párttitkár volt, de ez még érdekesebbé teszi alább dokumentált konfliktusát a nagykövettel. Meg kell jegyezni, hogy a nagykövetségek pártszervezeteit - már jellegükönél fogva sem - jellemezte rendkívüli aktivitás. Az emberek szanaszét, sokszor esti órákban dolgoztak, nem nagyon volt idejük összejönni. Az 1962. október 29-ei taggyűlés jegyzőkönyvéből például kiderült, hogy abban az évben egyetlen taggyűlést és pártaktívaülést tartottak, de rendezvényekben sem dűskált a szervezet. Ezzel szemben az informális megbeszélések meglehetősen rendszeresnek tűntek, amin természetesen nem mindenki vett részt, egyesek kiközösítve érezték magukat, mások - köztük Horn - beavatottnak. A követség atmoszférája tehát nem volt a legjobb, amihez a kisebb-nagyobb pletykák és intrikák mellett hozzájárult az is, hogy ebben az időben a követségi családok számára még a fővárosban is nehézséget jelentett az alapvető élelmiszerek, például hagyma, burgonya, rizs stb. beszerzése. Horn, mint párttitkár hivatalból ugyan szót emelt a bolgár helyzetet kétségbejuttató nevező kollégáival szemben, valójában azonban neki is ugyanaz volt a véleménye a katasztrófális állapotokról. Ebből lett a baj.

Horn bizonyos megbecsülést vívott ki magának Budapesten. 1961. július 13-án átfogó javaslatcsomagot készített a magyar-bolgár gazdasági kapcsolatok fejlesztésére, amit *Boros Róbert* ideiglenes ügyvivőként küldte Budapestre. A javaslat kritikus volt a magyar tárgyalók és külkereskedők eddigi tevékenységével, ami visszatetszést szült, a minisztérium azonban nemcsak megvédte a nagykövetséget, hanem elküldte *Vályi Péter*nek az Országos Tervhivatal elnökhelyettesének. Hasonló javaslatot készített 1962. március 14-ei dátummal, ezt már Cséby Lajos küldte Budapestre. Horn kezdeményezését, hogy a nagykövetség feladatain túlmenően kíván közreműködni a gazdasági kapcsolatok bővítésén, a Külkereskedelmi Minisztérium illetékes főosztályvezetője levélben örömmel üdvözölte. 1962. június 21-22-én Szófiában lezajlott a két ország gazdasági együttműködési bizottságának ülése, amit magyar részről *Apró Antal* irányított. „*Horn Gyula gazdaságpolitikai beosztott eljeltől kezdve részt vett az előkészítő munkálatokban, majd Apró elvtárs megérkezése után állandóan vele volt...*” *Apró Antal* a tárgyalások követően megkérte Horn Gyulát, hogy állítson össze számára értékelést a bolgár politikai, gazdasági helyzetéről. A feljegyzést a Cséby 1962. július 2-én küldte haza. Horn ebben annak adott hangot, hogy a bolgár vezetés a gazdasági hibákat személyi változásokkal vezette le, illetve a fokozott belpolitikai aktivitás és Hruscsov májusi látogatása a gazdasági problémákról való figyelemelterelést szolgálja. Keményen beszámolt a BKP KB ülésein lezajlott gazdaságpolitikai vitákról és a gazdaság egészében mutatkozó súlyos feszültségekről is.

Horn respektje ezzel tovább nőtt, így a minisztérium nemcsak a követség gazdag helyi ismerettel rendelkező beosztottjának nevezte őt, hanem javasolta, hogy vegyen részt az őszi magyar-bolgár árucseretárgyalásokon *Mulató János* külkereskedelmi miniszter-helyettes, illetve *Kádár István* KÜM illetékes mellett. (Egy 1961. október 17-ei dokumentum szerint ezzel *Puja Frigyes* egyetértett.) Így is történt, az 1961 októberében megindult tárgyalásokon a bolgárral gyorsan tanuló Horn is ott ült. A megbeszélések különben sikertelenek voltak, de Horn olyan ügyesen forgott az illetékes szervek között, hogy majdhogynem neki tulajdonították a rugalmasabb és konstruktívabb magyar magatartás kialakítására vonatkozó javaslatokat. Nemcsak a Külügyminisztérium, de az MSZMP KB apparátusában is az a vélemény alakult ki, hogy az új gazdaságpolitikai szakreferens beállításával a nagykövetség munkája javult, „sok belső bolgár gazdasági problémával foglalkozó jelentést kapnak tőle, amelyeket megfelelően fel lehet [popup title="használni." format="Default click" activate="click" close text=""]. A nagykövetség [itt Horn Gyula – F. I.] felvétele alapján az MSZMP KB fenti osztályai, valamint az OT foglalkozni fog azzal, hogy az előreláthatólag márciusban *Apró Antal* elvtárs vezetésével Szófiába utazó gazdasági együttműködési küldöttség konkrét javaslatokat vigyen magával...” (MNL OL XIX–J–1–k (3. d.) – 1961. november 4-ei feljegyzés a bolgár-magyar külkereskedelmi tárgyalásokról.) Ezzel együtt a magyar-bolgár viszonyban a nehézségek nem oldódtak meg. Cséby Lajos ezzel mindjárt egyik első bemutatkozó látogatásán szembesült. 1962. február 15-én a külkereskedelmi minisztert kereste fel, aki azonnal szemrehányást tett a nagykövetnek, hogy a magyarok nem tartják be a KGST döntéseit, nem vesznek át bolgár termékeket, bezzeg a lengyelekkel, csehszlovákokkal, jugoszlávokkal ezt már kiküszöbölték. Csak a románokkal és a magyarokkal vannak ilyen bajok. Ugyanez volt Jugov miniszterelnöknél, aki a gondok okát a magyarok hivatalnok szemléletére vezette vissza, ami bizonyos mértékig *Kádár Jánosra* is hatással lehetett. (MNL OL XIX–J–1–j–KÜM–Bulgária–TÜK–II–14–4.)”]

A szovjet nagykövet beavatkozása

Már a korábbi szófiai szovjet nagykövet sem volt megelégedve a magyar és a szovjet követség kapcsolatával. Az különféle reprezentatív rendezvényeken való találkozókkal jórészt kimerült. A szovjetek jobbnak látták volna, ha a magyar és orosz munkatársak összejárnak és megvitatnak politikai kérdéseket, tájékoztatják egymás az innen-onnan szerzett információkról.

Az új szovjet nagykövet *Georgij Gyenyiszov* (vagy *Denyiszov*) 1962. március 21-én magához invitálta lengyel, csehszlovák és magyar kollégáját, valamint a mongol ügyvivőt azzal, hogy tájékoztatót tart az SZKP KB legutóbbi üléséről különösen amiatt, hogy maga is tagja volt a testületnek, tehát első kézből való értesülésekkel tudta magára vonni a figyelmet. A tájékoztató után kikelt magából, és éles hangon tette szóvá, hogy egyes nagykövetségek diplomatái úgymond a nyugati követségek tagjainak uszályába kerültek, és olyan híreket terjesztenek, hogy katasztrófális a húshiány, bevezetik a jegyrendszert, leállítanak nagyberuházásokat, hogy örült harc folyik *Todor Zsvikov* és *Sztanko Todorov* között a gazdaság átszervezése miatt. *Gyenyiszov* a lengyel és a magyar apparátust jelölte meg a hírek forrásaként, és erre a csehszlovák, és a lengyel kolléga is rálicitált. Cséby Lajos rögtön megkérdezte, kiktől van szó? *Gyenyiszov* nem tudott válaszolni, de ígéretet tett a „híresztelők” megnézésére.

Az újabb találkozóra 1962 nyarán került sor, most a KGST csúcs szolgáltatót alkalmat a „nagyhatalmú” szovjet diplomata jól értesültségének fitogtatására. Nem feledkezett meg korábbi ígéretéről. *Boros Róbert*et, a magyar nagykövetség második emberét nevezte meg, és hozzátette, hogy „mi nem avatkozunk be se a magyarok, se mások belügyeibe, hogy kit hova neveznek ki, de *Boros* nem idevaló, a bolgár valóságot torzítva látja, csak a nehézségeket firtatja”. Szerinte hiba, hogy *Boros* ilyen rangban lehet jelen a követségben. A csehszlovák nagykövet a magyar követség feletti sötét felhőkről beszélt, a lengyel pedig úgy hártotta el a felelősségét, hogy egyik beosztottja *Boros* befolyása alá került. *Gyenyiszov* ilyen, a többieket mintegy alárendeltségébe tartó fellépése egybevág *Horn Gyula* visszaemlékezésének azzal a megállapításával, amely a szovjet nagykövet különleges kiváltságait említi, például azt, hogy még a Bolgár Kommunista Párt Politikai Bizottsági üléseire is hivatalos volt.

Cséby ezt követően felelősségre vonta munkatársait. Boros Róbert természetesen tagadta, hogy ilyen hírek származtak volna tőle, vagy a nagykövetség más dolgozójától .

Cséby nem kívánt az ügy felett napirendre térni. Hogy ebben nagykövetségaitól, különösen a szovjet nagykövettől való féltelme vagy valóban meggyőződése motiválta, esetleg mindkettő, nem lehet pontosan tudni . A követségről 1962. július 2-én kelt miniszteriúmi értékelés a munkát jónak minősítette, amivel meg voltak elégedve, bár a részletkérdéseket illetően hiányosságokra, problémákra hívták fel a követ figyelmét. A gazdaságpolitikai munkáról egyenesen azt írták, hogy annak színvonala jelentősen emelkedett, ugyanakkor egyoldalúságok itt voltak leginkább tapasztalhatóak. Annyi bizonyos, hogy a felemás értékelés után júliusban rendcsinálásra szánta rá magát. Úrügyet a munkafegyelem megsértésében keresett és talált. Kifogásolta például, hogy egyesek munkaidőben saját kocsijukat mossák, javítják, sőt a követség gépkocsivezetőjét veszik igénybe, és többszöri tapintatos figyelmeztetését elengedték a fülük mellett. „*Pl. június 27-én du. 1/23-kor diplomata kocsi tulajdonosok, elsősorban Boros és Horn elvtársak, nekivették az udvaron kocsijukkal foglalkoztak. Erélyes közbelépéssel szakítottam meg a munkafegyelemnek e kirívó lábbal tiprását.*” Egy úgynevezett belső rendelkezés másik pontja szerint Horn Gyula alkoholos állapotban a követség kocsijával ment haza, ami megrongálódott. Ezért Horn fegyelmet is kapott. Cséby foglalkozott továbbá a késésekkel, a rendezvények utáni rendtelenséggel, a portaszolgálat lazaságaival, a munkaidő alatti nyelvroákkal, fogyóeszközök nem rendeltetészerű használatával.

Politikai vádaskodás

Cséby Lajosnak azonban ez nem volt elég. A szovjet intenciók szerint a követség megtisztítására szánta rá magát, ehhez viszont elő kellett venni azokat a politikai vádakat, amiket Gyenyiszov szegezett neki. 1962. augusztus 8-ai Budapestre küldött jelentéséből idézünk: „*Véleményem szerint Boros elvtárs nem tudott, vagy talán nem is akart megfelelni, jó kapcsolatot, együttműködést kialakítani a szovjet nagykövetség munkatársaival, holott ez nagy segítségére lett volna a helyes szemlélet kialakításában, a bolgár valóság helyes értékelésében. Véleményem szerint fennhéjázó magatartása miatt, sem a szovjet, sem a bolgár vezetők előtt nincs meg a kellő tekintélye. Azok teljes bizalmát nem bírja, s így értékes tájékoztatásukat nélkülözi. Boros elvtársat - e hiányosságai akadályozzák abban - hogy hathatósan előmozdítsa a magyar-bolgár kapcsolatok továbbfejlesztését. Ezért szükségesnek tartom visszahívását.*”

Ugyanezzel a dátummal Cséby nagykövet visszavonta Boros Róbertre és Horn Gyulára vonatkozó előléptetési javaslatát. Azzal mentette magát, hogy még nem ismerte a beosztottjait, vakon megbízott a régiek, pont Boros Róbert javaslatában. Szerinte a két ember ideológiailag helytelen, politikailag káros nézeteket vall. (Külön kiemelte Boros Róbert „A balkáni együttműködés problémái” című jelentését.) Elhanyagolták, sőt lebecsülték a szovjet nagykövetséggel való együttműködés ápolását, hajbókolnak a nyugati diplomaták előtt. Helytelen szemléletet képviseltek Bulgáriáról, sőt egyenesen bolgárellenesnek nevezte őket. Többször súlyosan megszegték a munkafegyelmet. Horn Gyula ellen továbbra is fegyelmi eljárás volt folyamatban. Kétkulacsos, intrikus, frakciós módszereket alkalmaztak másokkal szemben, ugyanakkor egymással szemben kritikátlanok voltak, nem mutattak kellő önbírálatra való hajlamot.

Két napra rá Cséby terjedelmes elaborátumot írt, amit három példányban juttatott el a Külügyminisztériumba, és amelyben bővebben „értékelté” beosztottjainak magatartását. A bevezetőből érzékelhető, hogy közte és munkatársai között súlyos konfliktus alakult ki:

„*Diplomáciai beosztottaink a szófiai nagykövetségen viszonylag fiatalok, kiforratlanok. Egymással szemben kritikátlanok és innen ered, nem egy kérdésben, elvtelen összefogásuk, bizonyos fokú bekapcsoltság. A munkafegyelem terén több elvtársnál komoly lazaságot tapasztaltam. Fiatal diplomatákra jellemző, hogy nem tartják elég fontosnak a jó kapcsolatok megteremtését szovjet kollégáikkal. Ennek hiánya negatív hatással van munkájukra. Részben e hiányosság miatt helytelen szemlélet alakul ki bennük a bolgár valóságot illetően, és hajbókolás a nyugati diplomaták irányában.*” Mindez azonban nem volt elég, most már a kétszínűségről, intrikáról, sőt a frakciózásról szóló vádakat is igyekezett bizonyítani. Az utóbbi különösen súlyos volt, ami az MSZMP-ben főbőnjáró számított, akire ezt rábizonyították, az nem maradhatott bizalmi állásban, nem lehetett a párt tagja. Hogyan nézett ki a bizonyítási kísérlet? Íme:

„*A szófiai kereskedelmi kirendeltség vezetőjéről Boros és Horn elvtársak minden lehető rosszat terjesztenek: „önző, a reprezentációs pénzt magára költi, kocsiját nem adja oda, ha közügyben lenne arra szükség, feketézik, ajándékokat zsarol ki a bolgár elvtársaktól, pánikkeltő híreket terjeszt a Szovjetunióról stb.” Simics elvtárral szemben pedig Boros és Horn nyájasan viselkedik. Én tiltakoztam Boros és Horn elvtársak kétszínű magatartása miatt, amiatt, hogy Simics elvtárs e „hiányosságairól” a folyosón beszélgetnek. Simics elvtársat magamhoz rendelve, Boros és Horn ellene felhozott vádjaiával kapcsolatban, ő korrek és elfogadható választ adott. Megállapítottam, hogy Boros és Horn aljasul jártak el Simics elvtárral szemben. Simics elvtárs február végén visszatérve a Szovjetunióból elmondotta ott szerzett tapasztalatait. Beszélt a nehézségekről, arról, hogy még a bolgár nép is jobban él, mint a szovjet nép, 45 évvel az Októberi Forradalom után még mindig a szovjet nép viseli a honvédelem és a szocializmus építésének fő terheit. Ilyen beszélgetést folytatott Simics elvtárs Boros elvtárral is. Boros elvtárs Budapestről visszatérve elmondotta, hogy a megfelelő szerveknél jelentést adott Simics elvtárs pánikkeltő, szovjetellenes kijelentéseiről. Megállapítható, hogy ilyen kétszínű magatartás jellemző Boros és Horn elvtársakra.*”

Horn bátorságot vett annak kijelentésére (ezt nekem tette), hogy: „*Gáspár pártfogol egy olyan csirkefogót, mint Simics fia, aki az ő (Gáspár) segítségével lett belügyi tiszt.*” (Gáspár [Sándor] elvtársról az MSZMP KB titkáráról van szó.)

Hruscsov elvtársat itteni látogatása alkalmával Horn nem egyszer „pálinkás butiknak nevezte.”

Horn jól értesültsége egyébként is nagyon meglepő. Pl. a következőket mondta: „*az MSZMP VIII. Kongresszusa majd kiteszi a PB-ből Somogyit, Gáspárt, a részeges Münnichet, Marosánt és Kiss Károlyt.*” Ocsmányi becsmerítő jelzőkkel nem fukarkodik. El sem tudom képzelni azt, hogy ennyi önhittséget, ami ebben a félérett fiatalemberben van „valakik” ne táplálnák hazulról Boroson keresztül.

Borosnak és Hornnak az a véleménye, hogy a szovjet nagykövetségnek más a feladata, mint a magyarnak, a szovjet elvtársak lebecsülik a diplomáciát, és nem akarnak barátkozni a nyugati diplomatákkal. „*Nekünk más az utasításunk - mondják ők -, mit szólnának a nyugati diplomaták, ha visszautasítanánk az ő közeledéseiket.*” A nyugati diplomaták valóban közelednek feléjük. Meglátásom szerint a nyugati felderítő diplomaták azért közelednek feléjük, mert tudják, hogy a Boros és Horn-féle diplomaták torzítva látják a bolgár valóságot. Íme erre egy példa: Boros elvtárs a távozó olasz első beosztottnak, gróf Ferrarinak búcsúvacsorát adott. A vacsorára meghívta a megfelelő szovjet diplomatát is, aki azonban feleségre „betegségére” való hivatkozással lemondta a megjelenést. Jóval ezután a vacsora után Boros fennhívájva közölte velem és Lados elvtárral is, hogy a neofasiszta gróf Ferrari alaposan megbírálta a bolgár hibákat, s ezt olyan meggyőzően tette, hogy neki, Borosnak nem volt mit ellenvennie. Amikor megkérdeztem a szovjet nagykövetet, hogy miért maradt távol a vacsoráról a meghívott szovjet diplomata, így válaszolt: „*nem engedtem! Miért kellett Borosnak búcsúvacsorát adnia ennek a fasisztának.*” Majd ismét elmondotta a szovjet nagykövet - amit én is állandóan sulykolok a mieinknek -, hogy a nyugati országok most ide is a nagyon jól képzett kémeiket küldik, és erre nagyon ügyelnünk kell.”

Ezt követően Boros Róbertől és Horn Gyuláról írt jellemzés következik, amelynek végén most már mindkét diplomata eltávolítását javasolta. Horn Gyula jellemzése a következő:

„*Horn Gyula: A gazdaságpolitikai munkakört látja el, s a pártszervezet titkára. Munkája végzéséhez megfelelő szakmai felkészültséggel rendelkezik.*”

A bolgár elvtársak részéről sok anyagot, segítséget kap, amit szorgalmasan feldolgoz. Munkájában észlelhető a bolgár valóság eltorzítása. Ennek okát abban látom, hogy nincs meg a kellő, jó kapcsolata a szovjet nagykövetség diplomáciai beosztottjaival, pedig a jó kapcsolattartás az a feltétel, amely megszabadíthatná e hibájától. Nem áttolja annak kijelentését, hogy a nyugati diplomaták azért fordulnak hozzá, mert ő jól értesült, okos, nyelveket tud, amivel a szovjet diplomaták nem igen rendelkeznek.

Horn elvtársra is teljes egészében vonatkozik mindaz, amit a munkafegyelem terén már Boros elvtársnál említettem. Csak példaként említem, hogy munkaidő alatt több ízben pingpongozott, amelyet ennek helytelenségére Seregley elvtárs figyelmeztette, durván letorkolta. Meg kell jegyeznem azt is, hogy Horn elvtárs ellen fegyelmi eljárás folyik.

Horn elvtársra - és ez nem kis mértékben Boros elvtársra is - jellemző, hogy félrevezetnek engem is és a központot is, az általuk adott vacsorán elhangzott beszélgetések lényegéről. (Ennek bizonyítására mellékelek 4 db feljegyzést.)

Az áprilisi futár idején arra kértem Horn elvtársat, hogy annak rendje és módja szerint tájékoztasson engem pártlevelezésünkről, a központtól kapott utasításokról. Kérésemet Horn elvtárs megtagadta - ő a párttitkár és nekem a pártlevelezéshez semmi közöm - jelentette ki. Ennek ellenkezőjéről nem sikerült meggyőzőnm Hornot.

Május 28-án Dicsév elvtársához a BKP Külügyi Osztálya vezetőjéhez készülve, megkérdeztem Horn elvtársat, van-e részéről valami érdekes kérdés, amit feltehetnék Dicsév elvtársnak. Igen, válaszolta, kérdezzem meg Dicsévtől, hogy mikor tartják a kínaiak az ázsiai kommunista pártok vezetőinek Moszkva-ellenes értekezletét, amelynek összehívásától a kínaiak szovjet közbefjárásra egyelőre elálltak. Mivel ezt a hírt nyugati forrásból én is hallottam, megkérdeztem Hornótól kitől hallotta ezt. „Ezt nem mondhatom meg magának” - hangzott a válasz Horn elvtárs részéről.

Hornnal kapcsolatban meg kell még említenem a következő esetet: április 24-én felelősségre vontam Horn elvtársat azért, mert 10 nappal korábban egy rászignált ügyet - a halászlátai egyezmény megkötésével kapcsolatos rá háruló feladatokat - nem hajította végre. Ugyanis az egyezmény aláírására 23-án, húsvét másnapján

került sor, amikor Horn elvtárs kiránduláson volt. Így Horn elvtárs munkáját Petrán elvtárrsal, a fordító és gépirónök segítségével szerveztük, illetve intéztük el. Horn elvtárs saját mulasztásáért a felelősséget magáról elhárította, és bírálatomat kereken visszautasította. Fegyelmet emiatt nem indítottam ellene.

Összességében a fenti tények és körülmények olyan helyzetet teremtettek, melynek alapján a legnagyobb jóindulatom kifejezése mellett kérem kell Horn elvtárs visszahívását, mivel a vele való jó együttműködésre semmi biztosítékot nem látok. "

A feljegyzéshez csatolt - fentebb említett - négy melléklet közül az első Horn Gyula és felesége vacsorájáról szól, ami Blacksheare amerikai konzul és felesége jelenlétében május 5-én zajlott le, és a nagykövetség egy további munkatársa, Petrán János is részt vett rajta. A jelentés az alábbi mondattal zárult: „Véleményem szerint - írta Horn - a jövőben sem kell mereven elzárkózni az amerikai diplomaták közeledése elől, azonban kerülni kell a csupán formális szűkkörű rendezvényeket. " A második feljegyzést ugyanerről az eseményről Petrán János készítette, aki a konzul feleségének három - provokatívnak tekinthető - kérdéséről is említést tett, amire ő (Petrán) diplomatikus, kitérő választ adott. A következő melléklet Boros Róbert feljegyzése arról, hogy 1962. május 18-án Horn Gyulával vendégül láttak két szovjet diplomatát a két nagykövetség közötti kapcsolat javítása céljából. A negyedik feljegyzés Cséby nagykövet tollából származik. Eszerint Boros és Horn erről a találkozásról úgy nyilatkozott, hogy annak nem volt értelme, mert semmilyen érdemleges dologról nem tudtak beszélni, ráadásul a szovjetek berúgtak „mint a disznó, s az egyik - az orosz - szidta és gúnyolta a másikat örmény nemzetisége miatt." Cséby szerint Boros írásos feljegyzése (amiben ez a szaftos sztóri persze nem szerepelt) homlokegyenest ellenkezett azzal, amit neki szóban elmondtak.

Szabadságon, az első meghallgatás

Horn Gyula 1962. július 4-től augusztus 14-ig töltötte itthon szabadságát. Augusztus 13-án behívták a minisztériumba, ahol Zágó György főosztályvezetőnek és munkatársainak kellett beszámolnia munkájáról . Hogy Cséby Lajos szabadsága idején készített, Horn által természetesen nem ismert fenti feljelentése a Külügyminisztérium illetékeseihez eljutott-e, pontosan nem tudható, de nagy valószínűséggel nem. A meghallgatás anyagában a vádpontokkal kapcsolatos megállapításokra ugyanis nincs utalás.

Horn Gyula kapcsolatórzo, kapcsolatóépítő munkájáról jó vélemény alakult ki, bár Horn maga jegyezte meg, hogy az elmúlt hónapokban a bolgár gazdasági vezetők érthetetlen okból merevséget tanúsítanak, nem olyan őszinték, mint korábban. „A pártközpontba nem tud bejutni, - olvashatjuk a meghallgatásról készült jelentésben Horn szavait - merev elzárkózást tapasztal, gazdasági kérdésekben nem adnak felvilágosítást. Az elmúlt időben többször fordult a pártközponthoz, de kéréseit minden esetben átadták az illetékes bolgár állami szerveknek. A pártközpont merev elzárkózása a többi népi demokratikus országok nagykövetségei irányában is tapasztalható. Horn szerint romlott a lengyelekkel való kapcsolat, mert ők rossz híreket terjesztenek a bolgár belállapotokról, például azt, hogy a „töng szélén állnak." Horn azt is elmondta, hogy többször kísérlet ellenére nem sikerült jó kapcsolatot kialakítani a szovjet diplomatákkal, különösen a bolgár gazdasági, politikai helyzetéről igyekeznek kitérő magatartást tanúsítani.

Zágonék elismerően szóltak a fiatal diplomata fél év alatt készített 28 alapos, jól használható jelentéséről, de túl negatívak, pesszimisztikusnak tartották azokat. Zágon külön felhívta a figyelmet arra, hogy ne legyenek túl közlékenyek a szocialista országok diplomatáival. Horn Csébyről pozitív véleményt mondott. A követség munkája alatta javult, igényes, nagy aktivitással dolgozik, de helyenként szubjektív.

A vizsgálat

Horn egy nap múlva visszaindult, időközben megérkezett Budapestre Cséby Lajos elaborátuma, amiről Horn is értesült, és amit természetesen vizsgálát követett. **(Lásd az 1. dokumentumot!)**

A vizsgálat során Hornék kijötték az adu-ázzsal, vezetésesen Cséby Lajos nőgyúvéval. Ez sokban hiteltelenné tette az erkölcsi vádakat a beosztottakkal szemben. A vizsgálóbizottság ettől függetlenül sem tartotta megalapozottnak a nagykövet politikai vádjait, bár a két beosztott nézeteiben talált kifogásolni valót. Súlyosabb szankcióknak, fegyelmi vizsgálatnak, a diplomáciai területéről való eltávolításnak azonban nem látták alapját. Boros és Horn visszahívását egyszerően azért kezdeményezték, mert helyzetük tarthatatlanná vált a nagykövetségen. Dúlőre azonban nem jutottak, így helyszíni vizsgálátot javasoltak.

Horn Gyula a vizsgálat közben, mint párttitkár levelet írt *Hollai Imré*nek is, aki ebben az időben az MSZMP központi apparátusában a külügyi részleget vezette . A levél kellően önkritikus és tisztelettudó volt, de egyértelműen értésére adta a címzettnak, hogy a konfliktus hátterében a nagykövet nőgyúvének szóvá tétele állt. **(Lásd a 2. dokumentumot!)**

Boros Róbertet az év vége felé eltávolították a nagykövetségről, Horn maradt. 1963. január 15-én, tehát néhány hónappal a vizsgálat után a minisztériumban Aranyosi László jelentést készített a nagykövetség munkájáról . Visszatekintve az esztendőre Cséby - szerinte - nagy aktivitással, lendülettel látott munkához, rengeteg jelentés készült az év első felében, ezzel szemben az év második felében ez alább hagyott egészen decemberig. Horn Gyula például szeptember és október hónapban nem készített jelentést. Az elemző jelentéseket Aranyosi egyoldalúnak minősítette, amelyek csak a hibákra összpontosítottak. A minisztérium erről elbeszélgetett szabadságuk alatt a munkatársakkal. „Megállapítottuk, hogy - különösen a gazdaságpolitikai beosztott - a bolgár valóságot magyar szemzőgből vizsgálja, nem veszi eléggé tekintetbe a sajátos bulgáriai körülményeket, s ezért nem sikerült objektív képet adni a BNK fejlődése egyes kérdéseiről. Bírálatunk nyomán bizonyos megtorpanást tapasztaltunk, s csak az októberi és decemberi futárral érkezett észrevehetően egészségesebb, a helyzetet jobban, körültekintőbben elemző jelentés."

A baráti országok diplomatáival Aranyosi szerint Boros és Horn haveri kapcsolatot épített ki. Itt szabad szájúak voltak, ami elzárkózáshoz vezetett a bolgár pártközpont, a magasabb funkcionáriusok és a szovjetek részéről.

Aranyosi visszatért arra is, hogy a fiatalok, erkölcsi magatartásában, munkafegyelmében hiányosságok voltak, Cséby határozott intézkedéseit helyeselte. Megemlítette, hogy év végén új első beosztottat neveztek ki.

Aranyosi szerint konfliktus keletkezett a minisztérium és az Apró Antal számára készített augusztusi belpolitikai jelentés miatt, amelyben pl. azt kifogásolta a minisztérium, hogy Cservenkov leváltásával kapcsolatban azt írták: elégedetlenséget váltott ki, hogy szinte kizárólag őt tették felelősség az elkövetett hibákért, és ezt az elégedetlenséget adminisztratív eszközökkel és egy országgyűlési választással vezették le. A szófiai diplomaták olyan kijelentésekre ragadtatták magukat, hogy a fokozott belpolitikai aktivitás célja a figyelem elterelése volt a túlfeszített gazdasági tervek miatti nehézségekről. A minisztérium szerint a személyi kultusz elleni fellépést a nép félrevezetésének minősíteni helytelen, sőt félrevezető volt. A minisztérium a BKP VIII. kongresszus anyagának elmélyült tanulmányozását ajánlotta a diplomaták számára.

A gazdaságpolitikai munkáról megállapították, hogy a követség által küldött 38 „szignalizáló" és 14 értékelő jelentés hasznos és termékeny volt. Ebből 14-et Horn Gyula készített. Helytelen szemléletéről az osztály ismételtlen megemlékezett: „Felhívtuk Horn elvtárs figyelmét, hogy a jövőben több szerénységgel nyúljon az élet megnyilvánulásaihoz, legyenek a jelentések szolidabbak, de jobban bizonyítson és érveljen. Ítéletei ne legyenek elhamarkodottak, túl kategorikusak, törekedjen a megfontolt, leellenőrzött állásfoglalás megtételére. Horn elvtárs hibáit, hosszszó tőprengés után, tulajdonképpen csak most kezdi felismerni. Szemléletében gyökeres változást tapasztalunk. Ezt bizonyítják decemberben elkészített jelentései."

Zágo György főosztályvezető (Aranyosi László III. o. titkár előterjesztése alapján) 1963. február 13-án a követség jelentő munkájának értékelésében megismételte azokat a politikai hibákat, amelyek korábban elhangoztak. Külön kiemelte, hogy a balkáni magyar követségek nem értettek egyet Boros Róbert korábban említett elemzésének azon megállapításával, hogy a balkáni együttműködés egyedül következetes képviselője Bulgária. A minisztérium ismételtlen leszögezte, hogy nem szabad egyetlen országnak sem vezető szerepet tulajdonítani ebben a folyamatban . Horn is megkapta a beosztását a túlzott negatív értékelések miatt.

Ez a jelentés azonban már Cséby Lajos ellen íródott. Leváltották, pályafutását Prágában folytathatta .

A követség nevében már nem Cséby, hanem *Ferencz László* ideiglenes ügyvivő válaszolt a kritikára . Ebből kiderült, hogy a kiegyensúlyozottság irányába „segítette" a követséget egy *Nemes Dezső*vel folytatott szófiai beszélgetés is. Ugyanakkor a Bolgár Kommunista Párt VIII. kongresszusa, például Jugov miniszterelnök leváltása sokban igazolta a követség kritikusi álláspontját. A válasz nyomatókkal hangsúlyozta, hogy a nehézségek elhallgatását nem tartja helyes magatartásnak, mi több továbbra is jelentkeznek újabb és újabb problémák, amelyekről nem lehet a hivatalos bolgár álláspont szerint jelenteni.

Utójáték

Egy esztendő múlva itthon Horn nem kerülhette el az újabb beszámoltatást. 1963. augusztus 7-ei dátumú az a jelentés, amit *Szerencs János* III. osztályú titkár készített. (A jelentés Erdélyi Károly miniszterhelyetteshez került.) A találkozást *Jakus Jenő* megbízott osztályvezetőnél értékelték, és a követségre jutottak: a jelentőmunka tárgya megfelelt, színvonala jónak ítélték, mennyisége elégséges. Horn esetében kívánatosnak neveztek, hogy többet foglalkozzon a kapcsolatok konkrét kérdéseivel, lehetőségeivel. Teljesült az Országos Terhivatal igénye, hogy Bulgária külkapcsolatairól információkhoz jusson. Az ilyen irányú

információszerzést folytatni kell, különösen érdekessé váltak a görög, és az amerikai kapcsolatok. Ugyanakkor hiányolható az önálló következtetések levonása. „Horn elvtárs kapcsolatait kielégítőnek és munkája elvégzéséhez mennyiségileg és minőségileg is megfelelőnek tartjuk.”

Horn az értékeléssel egyetértett és diplomatikusan „jelentős segítséget” ítélte, hogy munkájával foglalkoztak. Megítélése szerint a követség légköre ekkor jó volt, ezt tükrözte a jelentések szaporodó mennyisége.

Horn tehát nemcsak maradt, de párttitkári funkcióját is megtartotta. 1963. május 21-ai párttitkári jelentésének végén megnyugvással és persze öngazoló céllal írta, hogy „a kollektíva élete, hangulata rendbejött. Ami volt azon a bizonyos tagfelvételi taggyűlésen, azt barátilag megbeszéltük, és Cséby elvtárs elutazása óta senki sem foglalkozik a régi sok zavar és problémát okozó kérdésekkel. A vezetőség a legutóbbi két ülésen megállapodott abban, hogy minden múltbeli ismert problémát lezártnak tekint, nem engedi meg, hogy bárki is felelevenítse azokat, és a teljes figyelmet az előttünk álló feladatok megoldásának kell szentelni. Ehhez nagymértékben hozzájárult az is, hogy új nagykövet van.”

A konfliktus generációs ellentét formájában jelentkezett, valójában azonban egy a szakmai alapon elvárható tárgyilagos, szépítések nélküli elemző, külpolitikai, közgazdasági kérdésekben kezdeményező, a kapcsolatokat illetően a tőkés országok felé nyitó, de minden oldal felé kapcsolatépítő diplomáciai praxis került konfliktusba egy hagyományos, a szovjetek felé szervilis, Nyugat felé bizalmatlan és elzárkózó, a hivatalos propagandát alapvetően elfogadó és azt visszatükröző, önállóan és ennek következtében dilettáns magatartással. A Külügyminisztérium ellentmondásos helyzetbe keverte magát. Amíg a követség egységesen a realitások talaján állt, alapvetően elfogadta a józan jelentéseket, de amint konfliktus keletkezett a nagykövet és beosztottjai között, inkább a konzervatív magatartás mellett tette le voksát.

A magyar külszolgálat átalakulásának szimptomatikus esete volt a hatvanas évek renitens diplomatáinak ügye.

Kinek volt igaza?

Bulgária 1959-ben változtatott korábbi, a „tervországok” sémájába illeszkedő gazdaságpolitikájával. Ebben szerepe volt az 1956 után megbírált, de még jelentős befolyással rendelkező Cservenkovnak, aki kínai látogatása után meggyőzte a bolgár vezetőket, hogy a „nagy ugrás” politikájával rövid időn belül jelentős előrelépés érhető el az ország felzárkóztatásában. Az eredmény az lett, hogy az ország eladósodott, felélte tartalékait, a gazdasági egyensúly megbillent, és megtorpant az életszínvonal emelkedése. Zuhant a lakosság áruellátása az erőltetett export és a beruházási importpolitika miatt. Egy év múlva ugyan rájöttek tévedésükre, elkezdték kijavítani a hibáikat, de valójában csak a vadhajtásokat nyesegették le, nem volt őszinte a szakítás a megalomán tervekkel.

Az SZKP XXII. kongresszusa hatására 1961 novemberében a BKP KB ülése Cservenkovot a személyi kultusz bűnbakjának tette meg, és kizárta a Politikai Bizottságból. A gazdasági helyzet azonban tovább romlott. A bemutatkozó látogatások után még Cséby Lajosnak is az volt a benyomása, hogy a vezetők nincsenek tisztában az ország gazdasági állapotával, nem hajlandók tudomásul venni a nehézségeket, idealizálják a helyzetet és a problémák megoldásának egyetlen módját erőművek építésétől remélik. Az ország eladósodása fokozódott. Már a szovjet nagykövet is - a csehekhez hasonlóan - a hitelben való szállítások beszüntetését helyzete kilátásba.

1962. június 23-án készült Horn jelentése Apró Antalnak. Ebben a következőképp számolt be a helyzetről: a gépipari kapacitás 30%-a, a textilipari 40%-a nyersanyag hiány miatt nem volt kihasználva és a KGST-ből nem is tudták ezt pótolni. Az építőipari tervet 65%-ra teljesítették. A legnagyobb probléma a minőség, különösen az ipari termékeket illetően. A mezőgazdaság nem kapott elég beruházást, három éve rossz az időjárás is. Idén szárazság volt, emiatt halasztották el a pártkongresszust augusztus(ri) novemberre. A külföldi tartozás felülmúlta a 400 millió levát, ami közel 500 millió USA dollárnak felelt meg. (Az össztartozás 80%-a tőkés országok felé irányult.) Hónapokig húzódtott a lengyel, szovjet, NDK és különösen a csehszlovák kereskedelmi egyezmény megkötése. Hitelben vásároltak keletről, nyugatról egyaránt. A belső ellátási nehézségek növekedtek. Hús, vaj, tejtermék, időszakonként egyáltalán nem volt, olykor gyümölcs, zöldség sem. Egy éve teljesen eltűnt a jégsezkrény, porszívó, padlókeféző, ritkán és hosszas utánajáráásra lehetett kapni TV-t, rádiót, jobb minőségű szövetet és kötöttárut. A reáljövedelem a burkolt és tényleges áremelések miatt csökkent.

Az év második felében sem történt javulás. Egy sor alapvető élelmiszeri cikk, hús, tej, kenyér, hüvelyesek, hagyma hiányzott, vagy nagyon rendszertelenné vált az ellátás. 1962-1963 telén a nehézségek csak erősödtek, különösen vidéken. Hornéknak igazuk lett. Több élelmiszerre jegyrendszert vezettek be 1962 őszén, és azt csak 1963 májusában tudták megszüntetni. Ősszel háborús hisztéria, felvásárlási láz tört ki, de szigorú rendelkezésekkel sikerült az összeomlást elkerülni. Ezen kívül súlyos hiány volt háztartási készülékekből, textíliákból, ruhákból, sőt fehérneműből is. Mindez úgy következett be, hogy többször áremelést hajtottak végre, ami érintette a húst és hústermékeket, tejtermékeket, szeszesitalokat, dohányárut, tartós fogyasztási cikkeket, szöveteket, szolgáltatásokat. A fizetéseket kénytelenek voltak emelni, ami az elégedetlenséget enyhítette. A kiskereskedelmi üzlethálózat gyengesége miatt a sorbaállítás állandósult, még szerencse, hogy a szabadpiac működött, bár az árak ott a hivatalos kereskedés kétszeresére rúgtak. Egy idő után a vezetők rájöttek, hogy hibás mezőgazdasági politikát folytattak. Makacsul ragaszkodtak az iparfejlesztéshez, ezen belül ugyanakkor elhanyagolták a kemény cikknek számító rézérc kitermelését és feldolgozását. A gépipari gyorsítás egy halom eladhatatlan kapacitást eredményezett.

1962 végén a BKP VIII. kongresszusán aztán nagyívű bűnbakgyártás zajlott le. Zárt ülésen a pártellenes, frakciós csoportot lepleztek le. Eltávolították a pártból Cservenkovot, megfosztották tisztségétől Anton Jugovot, Georgi Cankovot. Kosztovot rehabilitálták. A miniszterelnök Todor Zsivkov lett, első elnökhelyettese Zsivko Zsivkov.

Az új miniszterelnök nagyszabású átszervezésbe kezdett, decentralizált, bürokratizált és fegyelmezett. Minden esetre 1963-at nehéz évnek harangozták be. Így is lett.

Források

Két dokumentum a szófiai magyar nagykövetség életéről

I.

Jelentés

a szófiai nagykövetségen felmerült problémák ügyében folytatott vizsgálatról

Budapest, 1962. szeptember 15.

I.

Szófiai nagykövetünk Cséby Lajos elvtárs féléves szófiai tapasztalatai alapján aug. 10-én jelentést készített a nagykövetség diplomata beosztottainak munkájáról és magatartásáról. Ebben többrendbeli kifogást emelt elsősorban Boros Róbert I. o. titkár, a nagykövetség első beosztottja és Horn Gyula III. o. titkár gazdaságpolitikai beosztottja ellen. Cséby elvtárs politikai és magatartásbeli hibáik alapján Boros Róbert és Horn Gyula elvtársakat alkalmatlannak tartja a nagykövetségi szolgálatra és mindkettőjük hazarendelését kéri.

Cséby elvtárs a két nagykövetségi beosztott ellen lényegében az alábbi kifogásokat emeli:

1./ Ideológiailag helytelen és politikailag káros nézeteket képviselnek.

Ennek a megállapításnak az alátámasztására Cséby elvtárs Boros elvtársnak „A balkáni együttműködés problémáiról” írt jelentését említi, melyben helytelenül, nem a szocialista tábor külpolitikai elveinek megfelelően ítélte meg Bulgária helyzetét a balkáni együttműködésben.

2./ Elhanyagolják a szovjet nagykövetséggel való jó kapcsolatokat és együttműködést, hajbókolnak a nyugati diplomaták előtt.

Cséby elvtárs meglátása szerint sem Boros, sem Horn elvtársnak nincs megfelelő kapcsolata a szovjet nagykövetség beosztottaival, nem látják azt, hogy ez milyen fontos feladat számukra. Mindkét beosztott lekicsinylően nyilatkozik a szovjet diplomaták nyelvtudásáról és műveltségéről.

Cséby elvtárs Boros elvtárs egyes kijelentéseiből a Szovjetunió iránti helytelen magatartására is következtet. Boros elvtárs például kijelentette, hogy a szovjetek „hízelegnek”, „nyalnak” a jugoszlávoknak. Horn elvtárs a szovjet miniszterelnök bulgáriai látogatása alkalmával többször becsmérlő kijelentést tett Hruscsov elvtársról.

Ugyanakkor Boros és Horn elvtársak a szükségesnél nagyobb mértékben tartanak kapcsolatot a nyugati diplomatákkal.

3./ Helytelen szemlélet a bolgár valóság megítélésében és annak bemutatásában, bolgárellenesség.

Cséby elvtárs szerint a nagykövetség diplomata beosztottai, elsősorban Boros és Horn elvtársak helytelenül, egyoldalúan szemlélik a bulgáriai helyzetet. Bulgária gazdasági és politikai helyzetéből egyoldalúan a negatívumokat emelik ki, s ez megnyilvánul hazaküldött jelentéseikben is. A bolgár elvtársak által elkövetett hibákból kiindulva lenézik a bolgárokat és megjegyzéseikben ennek hangot is adnak.

Ezen megállapítását azzal igazolja, hogy Denyiszov elvtárs, a szovjet nagykövet hívta fel erre az ő figyelmét; továbbá, hogy a lengyel és a csehszlovák nagykövet megerősítették ezt.

Cséby elvtárs azt jelenti, hogy a szovjet nagykövettől márciusban hallott kritikát ő közölte diplomata beosztottaival, de Boros elvtárs tagadta, hogy tőle származnának a neki tulajdonított rémhírek: jegyrendszer bevezetése, nagy beruházások leállításai stb.

4./ A munkafegyelem többszöri súlyos megszegése.

Cséby elvtárs erre több példát is közöl.

5./ Kétkulcsos, intrikus, frakciós módszerek alkalmazása.

Cséby elvtárs ezen vádját arra alapítja, hogy a diplomaták sokat vannak együtt, munkaidő alatt is sokszor beszélgetnek egymással, elhallgatva, ha ő belép. Továbbá időnként fennhéjázó, nagyképpű kijelentéseket tesznek. Másképp beszélnek az emberekkel szemben, mint a hátuk mögött.

6./ Egymással szembeni kritikátlanság. A kellő önbírálat hiánya.

A diplomata beosztottak között - Cséby elvtárs szerint - elvtelen baráti viszony van.

II.

A Cséby elvtárs által jelzett politikai és magatartásbeli problémák kivizsgálására a minisztérium vezetősége a pártszervezettel egyetértésben bizottságot nevezett ki, melynek tagjai: Szücs Ferencné, Kádár István és Zsigmond Zoltán elvtársak tanulmányozták Cséby elvtárs vonatkozó jelentéseit, majd beszélgetést folytattak az egyenként jelentéstételre hazarendelt Cséby, Boros és Horn elvtársakkal, valamint meghallgattak két szabadságon éppen itthon lévő nagykövetségi beosztottat, Léderer és Sereglei elvtársakat.

Cséby elvtárs megerősítette mindazt, amit írásban jelentett.

Boros és Horn elvtársak a következőket mondták el:

Az 1./ alatti ponttal kapcsolatban (ideológiailag helytelen és politikailag káros nézetek) Boros és Horn elvtársak arra hivatkoznak, hogy Cséby elvtárs ilyen kifogást nekik nem mondott, ilyen jellegű hibára a figyelmüket nem hívta fel, jelentéseiket - a balkáni együttműködésről szóló jelentés kivételével - politikai szempontból nem kifogásolta, sőt jóváhagyta, aláírta és hazaküldte azokat.

A 2./ alatti ponttal kapcsolatban (a baráti követségekkel való kapcsolat elégtelen volta és a nyugati diplomaták előtti hajbókolás) Boros és Horn elvtársak azt állítják, hogy kapcsolataik a baráti diplomatákkal kifejezetten jók. Kb. egy évvel ezelőtt a Külügyminisztérium kifogásolta már, hogy nem elég szoros a kapcsolatuk a szovjet nagykövetséggel. Ennek nyomán igyekeztek ezen változtatni, véleményük szerint kapcsolatuk a szovjet diplomatákkal baráti és jó. Jobb, mint a többi népi demokratikus ország diplomatáinak a kapcsolata a szovjetekkel. Érthetőnek tartják Cséby elvtárs kritikáját. A KÜM irányelveinek megfelelően törekszenek az ázsiai-afrikai és a kapitalista nyugati diplomatákkal való kapcsolatuk építésére is. E kapcsolatokat mindig azzal a tudattal ápolják, hogy a nyugati diplomaták nagy része ügynök és ellenséges a szocialista országokkal szemben. A velük való kapcsolat a diplomáciai munkának mégis szerves része. Cséby elvtársról e téren végzett munkájuk miatt még nem kaptak bírálatot.

A 3./ alatti ponttal kapcsolatban (a bolgár valóság eltorzítása, a fogadó ország lebecsülése) Boros elvtárs azt állította, hogy részéről ilyen hiba nem áll fenn. Előfordul, hogy hibákról, nehézségekről szó esik, de ilyesmirel nem egyszer beszél Cséby nagykövet is. Horn elvtárs elismeri azt, hogy a sok gazdasági nehézség láttán és látva a pártéletben is nem egy olyan jelenséget, módszert, ami a mi Pártunk gyakorlatát is jellemezte az ellenforradalom előtt - bár erről beszélni nem szoktak - bizony sokszor elkeserednek és elképzelhetőnek tartja, hogy kissé sötétebbnek látják a helyzetet a valódinál. Hasznos, hogy erre a Központ felhívja a figyelmüket, ezt készek elfogadni. Cséby elvtárs azonban a munka során még soha sem tett nekik ilyen értelmű kifogást és maga is többször beszélgetett velük az ott látott negatív jelenségekről is.

A 4./ alatti ponttal kapcsolatban (a munkafegyelem megsértése) mind Boros, mind Horn elvtársak elismerik, hogy követtek el kisebb hibákat. Szerintük ez azért történt, mert Cséby elvtárs kiérkezése után ezt a kérdést nagyon liberálisan kezelte, többször hangsúlyozta, hogy ő csak a munka eredményét nézi és a munkafegyelmet nem formális dolgokon méri. Ennek nyomán valóban kissé meglazult a fegyelem a nagykövetségen. Ezen készek változtatni. Cséby elvtárs ezzel kapcsolatosan legutóbb kiadott utasítását igyekeznek pontosan betartani. Boros elvtárs megjegyezte azonban, hogy az utóbbi időben a nagykövetségen fellépett problémák: a nagykövet barátsága Dandé Margit bolgár beosztottnővel, valamint ennek nyomán feszültség jelentkezése a nagykövet és a diplomata beosztottak között és az utóbbi hetekben e feszültség kiéleződése egyre komolyabb mértékben zavarja a munkát, bomlasztja a nagykövetség fegyelmét.

Az 5./ és 6./ ponttal kapcsolatban (intrikus, frakciós módszerek, kétkulcsosság, elvtelen barátság, az önkritika hiánya) sem Boros, sem Horn elvtársak nem tudtak egyetérteni. Állítják, hogy a nagykövetség munkatársai között jó baráti kapcsolat van, de ez nem irányul senki ellen, nem frakciózás ez. A nagykövetet nagy szeretettel fogadták, vele a kapcsolatuk mindaddig, amíg a nagykövetség bolgár beosztottnőjével szerelmi viszonyba nem került, kitűnő volt. Azóta azonban egyre több probléma jelentkezett. A nagykövetség adminisztratív beosztottai egyre többször tették szavá az általuk megfigyelt és nem jónak talált jelenségeket, és ezek egyre gyakrabban váltak a diplomaták között is beszéd tárgyává. A nagykövetség párttitkára, Horn elvtárs e szövegszövegek kezdetén négy szem között szavá is tette ezeket az akkor még általa pletykának vélt dolgokat a nagykövetnek, aki azonban a leghatározottabban közölte, hogy ehhez senkinek semmi köze nincs és ettől kezdve bizalmatlanul nézett beosztottaira, a viszony közöttük fokozatosan elhidegült.

A bizottság tagjai a Boros és Horn elvtársakkal folytatott beszélgetés során azt tapasztalták, hogy mindkét elvtársat, különösen Boros elvtársat, meglepetésként érték a Cséby elvtárs által felhozott vádak. Elmondásuk szerint érezték az elmúlt hónapok során, pontosabban azóta, hogy Cséby elvtársnak Horn elvtárs kifogás tárgyává tette viszonyát a nagykövetség bolgár beosztottnőjével, hogy a nagykövet irányukban elhidegült, de nem tudták, hogy Cséby elvtársnak ilyen komoly kifogásai vannak ellenük. A Cséby elvtárs által felhozott különböző vádakot (például Cséby elvtárs szerint Horn Gyula Hruscsov elvtársat „pálínkás butiknak” nevezte, vagy egy más alkalommal politikai bizottságunk egyes néven nevezett tagjaira tett megjegyzéseket, továbbá Boros Róbert sokkal a XXII. Kongresszus után is még Sztálin képet tartott szobája falán, a szovjet elvtársakat antiszemitáknak nevezte) nagyrészt tagadták, a rosszindulat jelének tekintik.

Boros elvtárs Cséby elvtárs vádjainak hatása alatt a bizottság előtt elmondta, hogy a nagykövet munkaképessége, hangulata a bolgár nővel való kapcsolata óta megromlott, illetve nagyon változó. Fogadásokra elviszi magával a nőt, és ott vele foglalkozik, ahelyett, hogy politikai beszélgetéseket folytatna. Nyílt udvarlásával neveltségessé válik a bolgárok és a diplomaták előtt. A nagykövetség irányításával sokkal kevesebbet törődik. Elfogadja a bolgár nő véleményét a nagykövetség különböző ügyeiről és a beosztottokról, neki jobban hisz, mint munkatársainak. Bátorítása nyomán Dandé Margit ma már mindenbe beleszól a nagykövetségen. Nagyhangon beszél mindenkivel, nem utolsó sorban magával Cséby elvtárral is.

A Léderer Róbert és Sereglei Sándor nagykövetségi beosztottakkal folytatott beszélgetések alátámasztották azt, hogy a problémák a nagykövet és a beosztottak között akkor kezdődtek, amikor Cséby elvtárs barátságba került Dandé Margittal, illetve amikor rájött arra, hogy ezt a viszonyt a nagykövetség beosztottai figyelik és nem jó szemmel nézik.

III.

Itthon-tartózkodásuk alatt Boros és Horn elvtársak Puja elvtársnak bizalmasan beszámoltak a következőkről:

Horn elvtárs nyári itthon-tartózkodása során tudomást szerzett Cséby elvtárs azon állításáról, hogy a szófiai szovjet nagykövet tette kritika tárgyává a magyar diplomaták, főleg Boros magatartását. Ezt Horn hihetetlennek találta, és ezért Szófiába való visszatérése után megemlítette egy fogadáson a szovjet nagykövetség pártszervezőjének a dolgot. Az illető szovjet elvtárs meghívta Hornt beszélgetésre, és ekkor Horn elmondta a nagykövetségi problémákat a szovjet elvtársnak, aki azt felelte, hogy lehetetlen dolog, hogy Denyiszjev nagykövet elvtárs mondott volna kifogásokat a magyar diplomatákról.

Boros elvtárs beszámolt Puja elvtársnak arról, hogy ő viszont a bolgár belügyminisztériumban kereste meg a szovjet összekötőt és neki tette fel a kérdést - Cséby elvtárs közlésére hivatkozva -, hogy a szovjet nagykövet valóban panaszt tett-e az ő nyugati követségekkel való kapcsolatára. Boros szintén tagadó választ kapott.

Cséby elvtárs írásbeli és szóbeli jelentéseiből is megállapítható és Boros és Horn eljárásából is látható, hogy Cséby elvtárs a forrás megjelölésével közölte beosztottaival azokat a bizalmas megjegyzéseket, amelyeket a szovjet nagykövet neki tett. Követségi jelentésből, valamint Boros elvtárs közléséből tudjuk azt is, hogy Cséby elvtárs Todor Zsivkov elvtársnak nála tett látogatása során megjegyezte, hogy a diplomáciai testületben olyan hírek keringenek, amelyek szerint jegyrendszer bevezetése várható Bulgáriában. Ez a téma előzőleg - mint néhány diplomata helytelen szemléletét mutató negatív példa - szerepelt a baráti nagykövetségi bizalmas megbeszélésén.

IV.

A lefolytatott beszélgetések nyomán a következő benyomásokat szerezte a bizottság:

1./ Boros és Horn elvtársak - akik hosszabb ideje vannak már a szófiai nagykövetségen - időnként valóban túlságosan csak a negatívumokat látják a bolgár politikai és gazdasági életben. Ez mindkettőjüknél fiatal korukhoz nem illő túlzott magabiztossággal, kissé nagyképp, időnként nyegle magatartással párosul, ami esetenként bántó lehet a bolgároknak nézve, és amit a baráti, elsősorban a szovjet diplomaták észrevettek, és nagykövetségünknek jeleztek. Ilyen jellegű hibát a Külügyminisztérium illetékes osztálya és miniszterhelyettese is észlelt már mind Boros, mind Horn elvtársaknál, és ezt a múltban is már bírálat tárgyává tették.

2./ Cséby elvtárs „vádjai”-ban sok a túlzás és a szubjektív elem. Például túlzott és nem kellően alátámasztható az a vád, hogy Boros és Horn elvtárs „ideológiailag helytelen és politikailag káros nézeteket” vallanának, mert mind a ketten Pártunk politikájának alapján állnak, meglehetősen jó ideológiai és szakmai felkészültséggel rendelkeznek. Nem áll az sem, hogy frakciónának.

3./ Cséby elvtársat a túlzott és szubjektív vélemény kialakításában - minden valószínűség szerint - befolyásolta az a körülmény, hogy a fiatal beosztottak szóvá tették neki viszonyát a bolgár elvtársnővel.

V.

Javaslatok:

1./ Boros és Horn elvtársak helyzete Szófiában tarthatatlanná vált. Ismerik a velük kapcsolatos problémát a szovjet, csehszlovák és lengyel nagykövetségen, és valószínűleg tudott ez a bolgár elvtársak előtt is. Emellett viszonyuk a nagykövettel is oly mértékben megromlott, hogy további eredményes együttműködés nem képzelhető el.

Ezért javasoljuk a két elvtárs hazarendelését, helyettük mások kiküldését.

2./ Tekintettel arra, hogy Cséby, Boros és Horn elvtársakkal külön-külön lefolytatott megbeszélés során több kérdést nem sikerült megnyugtatóan tisztázni, továbbá, hogy Cséby elvtárs igen komoly vádakat emelt beosztottai ellen, amelyek - ha igazaknak bizonyulnak - szükségessé teszik, hogy velük szemben hivatali, illetve pártvonalon fegyelmi eljárást indítsunk, szükségesnek látszik a szembesítés és a nem egyező állításoknak a lehetőség szerinti pontos tisztázása.

Ezért javasoljuk, hogy utazzék vizsgáló bizottság Szófiába és folytasson vizsgálatot a nagykövetségen az érintettek bevonásával.

3./ A vizsgálat óhatatlanul érinteni fogja a nagykövetnek Dandé Margit bolgár alkalmazottal való viszonyát. Számítani kell arra, hogy Cséby elvtárs e kérdés vizsgálata ellen tiltakozni fog. A helyzet pontos megismerése érdekében azonban ettől nem lehet elállni.

Ezért javasoljuk, hogy a vizsgáló bizottság kapjon külön felhatalmazást arra, hogy ezt a kérdést is megvizsgálhassa és az eredménytől függően további javaslatot tegyen.

Budapest, 1962. szeptember 15.

Jelzet: MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 1961/15. ó. e. - A jelentés másolat.

2.

Horn Gyula levele Hollai Imrének

1962. szeptember 15.

Kedves Hollai elvtárs!

Elnézését kérem, hogy levelemmel zavarom, de tekintettel arra, hogy itt-tartózkodásom során magatartásommal kapcsolatban komoly problémák merültek fel, amelyek számomra politikai jelentőséggel bírnak, szükségesnek tartom írásban is rögzíteni a minisztériumi bizottság, valamint egyéb helyeken általam elmondottakat, úgyhogy még egyszer átgondoltam mindazt, ami velem kapcsolatban kifogásként elhangzott.

Ismeretes, hogy kint nemcsak, mint diplomata beosztott, hanem mint párttitkár is felelős vagyok mindazért, ahogy dolgozom és viselkedem. Ezideig a felelősségnek megfelelően próbáltam dolgozni és viselkedni. Számomra, mint párttagra és párttitkára természetes, hogy teljes mértékben magamévá teszem pártunk politikáját, a párttagok elveit. Éppen ezért megdöbbenéssel hallottam azokat a politikai jellegű kijelentéseket, amelyeket nekem tulajdonítanak. Így miszerint és Cséby elvtársnak kijelentettem, hogy „Hruscsov elvtárs pálinkásbutik”, továbbá egy beszélgetés alkalmával kijelentettem neki, hogy az elkövetkező pártkongresszuson a „részeseges Münnich elvtársat kihagyják a PB-ből”. Nagyon nehéz ilyen váddal szemben védekezni, mivel kategorikusan vissza kell, hogy utasítsam. Ilyen kijelentéseket nem tettem, de egész politikai magatartásom miatt nem is tehettem. Ez ellentétben áll egész politikai meggyőződésemmel és véleményemmel. A Szovjetunióban jártam egyetemre 1950-54 között, tehát azokban az években, amikor a sztálini politikai jellegű gazdasági és belpolitikai nehézségek kulmináltak, és amit egyszerű diák létemre is tudtam és éreztem és tudom, hogy mit jelentett a Szovjetunió és a szocialista tábor számára az új vezetés, Hruscsov elvtárs személye. De ilyen kijelentést azért sem tehettem, mert soha még emberközelségbe Hruscsov elvtárral nem kerültem, és nem tudom, hogy egyáltalán fogyaszt-e szeszest, vagy sem.

Ami Münnich elvtárs személyét illeti, egy ízben beszélgettünk Cséby elvtárral arról, hogy valószínűleg nálunk is az SZKP Szervezeti Szabályzatához hasonlóan lesznek változások a Szervezeti Szabályzatban, s ennek megfelelően a KB tagok egy része kongresszusról kongresszusra kicserélődik. De, hogy a PB-ban ennek megfelelően lesz-e változás és milyen, erről soha nem volt szó és nem is lehetett, mert ezek nem alapszervi témák. Münnich elvtársról különben is azoktól, akik együtt dolgoztak vele a legnagyobb elismerés hangján volt csak szó. Az idézett kijelentést már azért sem tehettem, mert Cséby elvtárs gyakran hivatkozott Münnich elvtárral való szoros barátságára, s így ha hasonló dolog eszembe is jutott volna, tartózkodtam volna attól, hogy Cséby elvtársnak ilyen kijelentést tegyek.

A bizottság, de korábban Puja és Zágor elvtársak is szóvá tették, hogy a gazdaságpolitikai jelentéseimben bizonyos tekintetben negatívan értékelem a bolgár belső gazdasági helyzetet, pesszimistán és akaratlanul is a mi helyzetünkkel hasonlítom össze az ottani helyzetet, vezetési módszereket. A bírálóban feltétlenül sok igazság van. Akaratlanul is, az egyes politikai, vagy gazdasági jelenség magyarázatánál beleestem ebbe a hibába. Kialakult bennem az, hogy a mi Pártunk vezetési módszerében egy sor olyan - az MDP idején meglévő - probléma nincs már, amik Bulgáriában megvannak és alkalmazzák őket. Nálunk ténylegesen felszámolták a személyi kultuszt és annak módszereit, míg meglátásom szerint Bulgáriában nem. A Bulgáriában alkalmazott erőszakos módszerek (internálások, kitelepítések stb.), továbbá az, hogy közismert problémákat nem magyaráznak meg, hanem tagadják annak meglétét, hogy gazdaságpolitikai téren bizonyos tekintetben figyelmen kívül hagyják a dolgozók közvetlen napi érdekeit olyan következtetésre adott nálam alapot, hogy úgy éreztem nálunk ténylegesen a XX. és XXII. kongresszus szellemében folynak a dolgok, míg Bulgáriában nem. Ez a nézet valószínűleg tükröződött a jelentéseimben is. Ennek a nézőpontnak a helytelenségét - amely nem veszi kellőképpen figyelembe a történelmi fejlődés különbségeit - már beláttam és feltétlenül javítani akarok ezen. De ez a korábbi helytelen nézet semmiképpen sem jelentette nálam azt, hogy lebecsültem volna a bolgárokat, vagy nem értékelném kellően az óriási fejlődésüket. Kevés ilyen szeretetreméltó nép van, s meggyőződésem, hogy rövidesen enyhülni fognak a jelenlegi súlyos nehézségek. Meg kell jegyezmem, hogy akár a kolóniában, akár a bolgárok, vagy más diplomaták felé ezt soha nem hangoztattam, s nem csemegeztem a problémákon. Mint párttitkár kötelességemnek tartottam akár egyéni, akár csoportos beszélgetések, rendezvények alkalmával a bolgárok bármiféle lebecsülése ellen, vagy a problémák meg nem értése miatt harcolni. Kezdeményezésemre több ízben taggyűlésen vetettük fel ezt a kérdést, és különösen a nők körében tartottunk több, Bulgáriáról szóló előadást.

Nem tudom ma sem elképzelni, vagy elhinni, hogy a kinti szovjet, vagy más baráti diplomatáknak olyan véleménye lenne, hogy én lebecsülöm a bolgárokat, vagy ehhez hasonlít. A szovjet elvtársakkal őszinte baráti viszonyom van, de figyelembe véve különleges helyzetüket Bulgáriában, továbbá okulva abból, hogy mielőtt már én kikerültem volna, problémák voltak ezen a téren, egyetlen egy ízben sem hoztam szóba előttük a bolgár belső helyzetet illető kérdést, vagy problémát.

Végül röviden szeretném érinteni Cséby elvtárs és köztem, mint párttitkár között lévő viszonyt. Cséby elvtárs kijövetelének a magam részéről is örültem, mert sok jót hallottam róla mint vezetőről. A várakozás szinte teljes mértékben beigazolódtott, mert közvetlen, sok tapasztalattal rendelkező főnököt ismertem meg benne. Ami kapcsolatunkban mégis komoly zavart okozott, az Dandé Margittal való viszonyával volt összefüggésben. Ugyanis én, amikor szóbahozták nekem ezt a dolgot - meggondolatlanul - őszintén négy szemközt beszéltem Cséby elvtárral erről, akinek válasza merev, elutasító [volt], és mélységesen megbántam, hogy szóbahoztam a dolgot, mert attól kezdve kapcsolatunk hideggé, merevvé vált. Okulva ebből, amikor több párttag fordult hozzám panasszal a nő kirívó, nagyhangú, erkölcsstelen magatartása miatt, mereven ragaszkodtam ahhoz, hogy ez nem ránk tartozik, ha itt valami kirívó van, annak elbírálására egyedül a legfelső pártvezetés az illetékes. Az elvtársaknak messzemenően figyelembe kell venni Cséby elvtárs korát és mindazt, amin életében keresztülment.

Később több kisebb súrlódás támadt köztem és Cséby elvtárs között, amelyek egy részében főleg én voltam a hibás, heveségemnél és meggondolatlanságomnál fogva. Ilyen volt a gépkocsi ügy és kisebb fegyelmezetlenségek. Egy ízben pedig vita volt közöttünk amiatt, hogy meg kell-e mutatnom neki a Külügyi Osztálynak küldött levelet vagy sem. Amit én nagyon helytelenítettem ebben az esetben az volt, hogy a titkárnőt utasította, miszerint a pártlevelet nem zárhatja le addig, amíg ő meg nem nézi. Engem bántott, hogy mikor részt vesz minden vezetőségi ülésen, mikor minden párt szervezeti problémát vele megbeszélék, akkor nem nekem szól, hogy látni akarja a levelet, hanem a titkárnőjével üzen. Természetes, hogy mindent megmutatok neki, amit kér, titkolni valóm nincs előtte, csak korábban Kálló elvtárs nem tartott erre igényt és ő sem szólt erről egy szót sem. Szerintem a nagykövet és a párttitkár között nem lehet olyan viszony, hogy ilyen kérdésben vita legyen.

Bírálatot kaptam flegma magatartásomért is, amit Cséby elvtárs kifogásol, amit elfogadok, és feltétlenül változtatni akarok rajta.

Sajnálom, hogy az illetékes párt és állami szerveknek ilyen problémákkal kell foglalkozniuk. A felmerülő problémák és kifogások véleményem szerint sokkal kevesebb megrázkódtatásokkal oldódtak volna meg, ha azokról idejében szó esik. Azonban én magam is nagyon sokat tanultam ezekből, s szeretném, biztos vagyok benne, hogy a jövőben sokkal megfontoltabban fogok eljárni hasonló ügyekben.

Budapest, 1962. szeptember 15.

Eltvársi üdvözléssel

/Horn Gyula/

Jelzet: MNL OL M-KS 288. f. 32. cs. 1961/15. ó. e. - A levél eredeti, Horn Gyula aláírásával.

Címkék:

[Horn Gyula](#) ^[2]

[1962](#) ^[3]

[magyar-bolgár kapcsolatok](#) ^[4]

Kiadás: 14. évfolyam (2014) 4. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/diplomacia/horn_a_renitens_diplomata__1962.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/diplomacia/horn_a_renitens_diplomata__1962.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/horn-gyula>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1962>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-bolgar-kapcsolatok>